

## تبیین و تحلیل عوامل و شاخص‌های توان رزمی آجا در جنگ ترکیبی

داود آذر<sup>۱</sup>

### چکیده

جمهوری اسلامی ایران از موقعیت بسیار حساسی در منطقه‌ی خاورمیانه برخوردار است. اتخاذ مواضع مستقل و ضد استکباری و پافشاری ج.ا.ایران بر حقوق مسلم خویش موجب گردیده است با انواع تهدیدات و جنگ‌ها در منطقه روبرو گردد. از این‌رو دستیابی و حفظ توان رزمی جهت برترسازی در جنگ‌های نوینی همچون جنگ ترکیبی همواره ذهن بیشتر نخبگان نظامی و فرماندهان عالی رتبه در نیروهای مسلح ج.ا.ایران را به خود جلب نموده است. توان رزمی آجا نیز در جنگ ترکیبی یا هیبریدی در گرو اقدامات متعدد و راه‌کار مؤثر در حوزه‌های مختلف می‌باشد از این رو تحقیق حاضر با هدف «شناخت و دستیابی به مهم‌ترین عوامل، مؤلفه‌ها و شاخص‌ها بر توان رزمی آجا در جنگ ترکیبی» است که برای دستیابی به این هدف، نوع تحقیق کاربردی و توسعه‌ای، روش تحقیق توصیفی-موردی و زمینه‌ای و رویکرد آن آمیخته انتخاب شد. پس از جمع‌آوری ادبیات تحقیق در حوزه‌های جنگ ترکیبی و توان رزمی حوزه‌های گوناگونی از منظر آمادگی نظامی احصاء گردید و برای شناسایی شاخص‌های مؤلفه‌های عوامل توان رزمی با استفاده از روش مصاحبه و پرسشنامه نظرخواهی شد. دو بعد: عوامل محسوس با مؤلفه‌های (مانور، عملیات جنگ الکترونیک، عملیات اطلاعات، هماهنگی و کنترل، پوشش و فریب و ...) و نامحسوس با مؤلفه‌های (ایمان، روحیه، آموزش، انضباط، هدایت و رهبری، سازماندهی) در شاخص‌های مربوط به خود استخراج گردید. نتایج تحقیق بیانگر این مسئله است که مؤلفه‌های مربوط به عوامل برترساز توان رزمی با در نظر گرفتن عوامل بالا نقش به‌سزایی در مدیریت صحنه‌های نبرد جنگ‌های ترکیبی دارند، دستیابی به نتایج درگیری در جنگ‌های ترکیبی سریع‌تر از هر اقدامی به محصول می‌رسد.

### واژه‌های کلیدی

جنگ ترکیبی، توان رزمی، عوامل محسوس جنگ ترکیبی، عوامل نامحسوس جنگ ترکیبی

## مقدمه

بحران‌های دولتی قرن حاضر جای خود را به جنگ ترکیبی و نامتقارن و نیابتی داده است و تفاوت روشی دیگر بین نظامیان و غیر نظامیان و همچنین جرائم سازمان یافته، ترور، خشونت و جنگ دیده نمی‌شود از این رو نیروی مسلح باید همواره آمادگی لازم را برای مقابله و شکست دشمنان احتمالی به هر شکل و لباس و نوع جنگی را داشته باشد. این نیرو همچنین باید آمادگی لازم را برای شرکت در منازعات منطقه‌ای در انواع درگیری‌ها و اشکال مختلف جنگ‌های مانند جنگ‌های هیبریدی (ترکیبی) کشورش کسب و حفظ نماید. برای توانایی دفاع از کشور یک نیروی دفاعی باید توانایی ورود به انواع عملیات و نبرد را داشته باشد. حفظ یک نیروی دفاعی در شرایط کاملاً آماده برای رزم در شرایط و روش‌های مختلف جنگی خیلی ساده نبوده و تلاش‌های گسترده‌ای را می‌طلبد. یکی از معیارهایی که جهت سنجش آمادگی یگان‌ها برای اجرای عملیات مورد استفاده قرار می‌گیرد، توان رزمی است. بسیاری از نظریه‌پردازان نظامی برجسته و نویسندگان نظامی سعی کرده‌اند عناصر آمادگی رزمی، قابلیت‌های رزمی و در نهایت توان رزمی را فهرست نمایند تا بر اساس آن‌ها بتوانند آمادگی رزمی یک یگان را در شرایط‌های مختلف جنگی مورد ارزیابی واقعی قرار دهند. اگرچه انتخاب این عناصر و اجزاء تشکیل دهنده‌ی آن‌ها از نظر کارشناسان و صاحب‌نظران نظامی ارتش‌های مختلف جهان به‌طور متفاوت تعیین شده‌اند ولی تمامی آن‌ها به هدف یکسانی ختم می‌شوند که آن توان رزمی یگان برای ایفای مؤثر نقش خود در صحنه‌ی رزم است.

از دیدگاه کارشناسان نظامی برای رسیدن به آمادگی رزمی مناسب در یک نیرو لازم است که چهار عنصر عمده‌ی تشکیل دهنده‌ی آن شامل کیفیت و کمیت نیروی انسانی، اثر بخشی تجهیزات، زیرساخت‌ها و عوامل پشتیبانی کننده و در نهایت کیفیت سازمانی، مورد ارزیابی و سنجش قرار گرفته تا بتوان با جمع‌بندی تک تک این عناصر و اجزاء تشکیل دهنده به میزان کارایی و آمادگی رزمی یک نیرو پی برد همچنین از سوی دیگر یک خطر هیبریدی (جنگ ترکیبی) بر قابلیت سازمانی تمرکز داشته و به‌طور معمول تلاش می‌کند در برابر رقیبان خود که از نوع متداول هستند، امتیازی غیرمتقابل به دست آورد. این امتیاز نه تنها در زمینه‌ی نیروی دفاعی، بلکه در تمام اجزای قدرت ملی نظیر توان اطلاعاتی، نظامی، اقتصادی، مالی، جاسوسی و یا اعمال قانون قابل مشاهده است. این امتیاز سبب می‌شود که قوانین جنگ‌های متداول از نظر سرعت، عمق و شدت تغییر یابد و به قوانینی که مورد نظر هیبرید هستند، تبدیل شوند. در نتیجه، یک رقیب نظامی ضعیف از نظر منطق هیبریدی می‌تواند در برابر یک

رقیب نظامی قوی‌تر در یک دوره نامحدود ایستادگی و در برابر او خطرانی ایجاد کند که اگر رقیب از نوع متداول بود نمی‌توانست این کار را انجام دهد. با در نظر گرفتن این که ممکن است تهدیدات بالقوه‌ای همچون جنگ‌های ترکیبی در اسرع وقت به تهدیدات بالفعل و نهایتاً در عرض چند هفته و یا حتی چند روز به صحنه‌ی واقعی جنگ برای یگان‌ها تبدیل شود، از این‌رو داشتن طرح و دستور از قبل، برای روزها و هفته‌های اول جنگ یکی از عوامل عمده‌ی تأثیرگذار در توان و کارایی رزمی یگان‌ها محسوب می‌شود. برای تحقق بخشیدن به این وظیفه بایستی از توان رزمی یگان اطمینان حاصل شود که آیا یگان‌ها قادر به انجام وظایف خود در صحنه‌ی نبرد هستند و ارزیابی درستی از این آمادگی به عمل آمده است یا نه؟ بر این اساس پژوهش حاضر با در نظر گرفتن تمامی موارد یاد شده‌ی بالا در پی تعیین عوامل برترساز توان رزمی آجا در جنگ ترکیبی می‌باشد.

### تشریح مساله

آمادگی رزمی که برگرفته از میزان توانایی یک یگان در اجرای مأموریت و انهدام دشمن می‌باشد یکی از مهم‌ترین شاخص‌های تعیین کارایی یک یگان نظامی است. عددی که به عنوان نمره آمادگی رزمی یگان اعلام می‌شود از آن‌چنان اهمیتی برخوردار است که به عنوان اولین اصل در واگذاری مأموریت رزمی در هر شرایطی تلقی شده و بر مبنای این عدد تصمیم گرفته می‌شود که به یک یگان مأموریت رزمی واگذار گردد.

عوامل برترساز توان رزمی ترکیبی از عوامل فیزیکی (محسوس)، غیر فیزیکی (غیر محسوس) است که ترکیب و تلفیق صحیح آن‌ها با یکدیگر می‌تواند باعث پیروزی در عملیات گردد، در دستورالعملی که در رابطه با بازنگری و اصلاح مؤلفه‌های ارزیابی توان رزمی از طریق قرارگاه مرکزی حضرت خاتم‌الانبیاء (ص) منتشر شده عنوان گردیده است (دستورالعمل شماره ۳۱۱/۱/۱/م (ص) - ۸۸/۰۴/۱۲) که در ارزیابی‌های به‌عمل آمده از سازمان نیروهای مسلح طی سه سال اخیر مشاهده شد که به علت ناهمخوانی مؤلفه‌های و شاخص‌های موجود امکان ارزش‌گذاری بر ماهیت فیزیکی و غیر فیزیکی و کاربرد ی عوامل نیروی انسانی، تجهیزات عمده و غیر عمده، تحرک، ارتباط و مخابرات، آموزش و سایر جنبه‌های اثرگذار بر آمادگی رزمی یگان‌ها و همچنین تعیین معدل واقعی آمادگی رزمی امکان‌پذیر نبوده و بدین به‌منظور همسان‌سازی مجموعه اقدامات مربوط به توان رزم، واحدها جهت درگیری در هر شرایط و نوع جنگی مانند جنگ ترکیبی بایستی اقدامات شایسته‌ی زیر صورت گیرد:

(۱) اجزاء و عوامل و فعالیت‌های مؤثر بر مؤلفه‌های توان رزمی به تناسب هر یگان در جنگ ترکیبی مشخص گردد.

(۲) تعیین عوامل غیرفیزیکی، شاخص‌ها و نشانگرهای ویژه برای هر عامل به منظور اولویت‌بندی وضعیت عامل مورد نظر تعریف و مشخص شود.

(۳) تعیین عوامل فیزیکی، شاخص‌ها و نشانگرهای ویژه برای هر عامل به منظور اولویت‌بندی وضعیت عامل مورد نظر تعریف و مشخص شود.

تعیین مؤلفه‌های توان رزمی دستاوردهای بسیار زیاد علمی و عملی برای نیروهای مسلح در پی خواهد داشت و نتیجه آن مورد استفاده فرماندهان یگان‌های عملیاتی قرار گرفته و موجب ایجاد تصمیمات صحیح در به کار بردن یگان‌های رزمی در صحنه نبرد در جنگ ترکیبی را خواهد داشت که در صورت انجام نشدن آن‌ها خسارات زیادی از جمله، عدم تخصیص مناسب نیرو، عدم تصمیم‌گیری صحیح در کاربرد نیروها و... را در پی خواهد داشت.

بی‌شک، ایجاد تحول و افزایش توان رزمی نیروهای نظامی، یکی از اصلی‌ترین اهداف هر سازمان دفاعی است. از طرفی پیروزی در میداین رزم تنها با شجاعت فرماندهان و ایثار و فداکاری رزمندگان حاصل نمی‌شود بلکه بخش قابل ملاحظه‌ای از آن در نتیجه محاسبات، پیش‌بینی‌ها و برنامه‌ریزی‌های است که قبل از وقوع جنگ حاصل می‌شود و به همین علت است که قرآن مسلمانان را به مهیا شدن و آمادگی در برابر دشمنان آشکار و پنهان فرا می‌خواند. در این راستا، سون تزو نیز در کتاب هنر جنگ می‌گوید: «هنگامی که دشمن را بشناسید و خودتان را بشناسید در این صورت در صد نبرد هرگز با خطر روبرو نخواهید شد» مقام معظم فرماندهی کل قوا همواره به دشمنی‌های استکبار در مقابله با انقلاب اسلامی اشاره کرده و در این زمینه مطالب بسیار روشنی را بیان فرموده‌اند. فرازهایی از این بیانات به شرح زیر می‌باشد:

(۱) از بعد از پایان جنگ تحمیلی تا امروز، هیچ وقت نبوده که احتمال حمله‌ی نظامی به ما نباشد. (دیدار با دانشجویان دانشگاه‌های یزد ۱۳۸۶/۱۰/۱۱۳)

(۲) نیروهای مسلح باید نیرومند باشند. دنیا، دنیای تجاوزگری است؛ دنیای محکوم سیاست سلطه است. انگیزه‌ی سلطه طلبی در سلطه‌گران عالم، در نظام‌های مستکبر، به همه‌ی ملت‌ها هشدار می‌دهد که ساخت درونی خود و آمادگی‌های لازم را برای تقویت این ساخت به وجود بیاورند و تقویت کنند. (صبحگاه نیروهای مشترک در شیراز ۱۳۸۸/۲/۱۲)

(۳) بهترین راه برای عقب نشاندن دشمن، اظهار آمادگی است. آن ملتی که آمادگی خود را، حضور خود را، عزم راسخ خود را، در همه میدان‌ها به نمایش می‌گذارد، دشمن را از نفوذ در

خود و غلبه بر خود مایوس می‌کند. در مقابل افکار جهانی و نگاه‌های جهانی، ملت ایران در هیچ مسئله‌ای، باید اظهار ضعف و عقب‌نشینی نکند. ... هرگونه انفعال در مقابل دشمن، دشمن را تشویع می‌کند به این‌که توقع بیشتری را مطرح کند، یک قدم جلو بیاید. (بیانات مقام معظم رهبری در شهر ابرکوه یزد مورخه ۱۳۸۶/۱۰/۱۵)

## ادبیات تحقیق:

### تاریخچه جنگ هیبریدی:

نمونه‌های تاریخی جنگ هیبریدی را می‌توان در عهد باستان جستجو کرد. اما عبارت تهدید هیبریدی یک عبارت به نسبت جدید است. (Sultan,2006:56) در رم باستان و در دوره شورش یهودیان در سال ۶۶ پس از میلاد، یک نیروی هیبریدی از سارقین مسلح، سربازان معمولی و جنگ جویان غیرمتداول از تاکتیک‌های متنوعی مانند جنگ ثابت، کمین در کنار راه و محاصره کردن در برابر سپاه رم استفاده می‌کردند.

([www.nytimes.com/2006/08/12/world/middleeast/12soldiers.htm](http://www.nytimes.com/2006/08/12/world/middleeast/12soldiers.htm))

در جنگ شبه‌جزیره در سال ۱۸۰۶، نیروی هیبریدی پارتیزان‌های اسپانیایی با نیروهای متداول انگلیسی و پرتغالی متحد شدند تا یک قدرت نظامی قاطع در برابر ارتش بزرگ ناپلئون ایجاد کنند. (Ralph Peters,2006:p52) در جنگ جهانی دوم، ارتش شوروی در جبهه شرقی با یک نیروی غیرمتداول که تجهیزات چندانی هم نداشت متحد شد تا بتواند یک نیروی ترکیبی چندگانه طی سال‌های ۱۹۴۱ تا ۱۹۴۵ ایجاد کند. (Biddle and Friedman,2008:45,59)

در جنگ ویتنام، ارتش مردمی ویتنام به همراه ارتش ویتنام شمالی، عملیات خود را با ویت کونگ‌ها که یک نیروی غیر متداول بودند، ترکیب کردند تا بتواند در برابر نیروهای متداول به مراتب قوی‌تری آمریکا و فرانسه مقاومت کنند. (Anthony Cordesman,2011:p43) در جنگ سال ۲۰۰۶ میان حزب الله لبنان و رژیم صهیونیستی، حزب‌الله که یک نیروی مستقل غیردولتی است، از جنبه‌های متداول و غیر متداول جنگ استفاده کرد تا در برابر یکی از قدرت‌های نظامی متداول در خاورمیانه، یعنی ارتش رژیم صهیونیستی، مقاومت کند. (Biddle and Friedman,2008:pp36-39) در هرکدام از این مثال‌های تاریخی، مسائل مشابهی وجود دارد که نشان می‌دهد که نیروهای هیبریدی چرا و چگونه به وجود می‌آیند و به این ترتیب تحلیل‌گران می‌توانند در آینده تهدیدات هیبریدی را پیش‌بینی کنند.

## مباحث نظری

### دکترین جنگ هیبریدی

تعریف‌های زیادی برای سناریوهای هیبریدی ایجاد شده است. اما هرکدام از این تعریف‌ها در ابتدا وابسته به دیدگاه‌های شخصی نویسندگان و در مرحله دوم وابسته به محیط اطراف سازمان هیبریدی هست. در نتیجه، هیچ تعریف یا توصیف واحدی وجود ندارد که بتوان از آن برای همه نقاط جهان و برای همه‌ی سناریوهای هیبریدی بالقوه استفاده کرد. برای اینکه هرکدام از سناریوها در مدل موردنظر جای بگیرند، باید کمی تغییر در سناریو داده شود. این فقدان اتفاق نظر و درک، سبب ایجاد محدودیت در توانایی متخصصان نظامی در به‌کارگیری هنر عملیاتی‌شان در شرایط تهدیدات هیبریدی می‌گردد. در اینجا تکامل و تنوع تعریف‌های مختلف جنگ هیبریدی را مرور می‌گردد. نظریه جنگی غربی یک نمونه از مطالعات مختلفی است که در گذشته انجام شده و بر مبنای آن نقل‌قول‌های تاریخی و اظهارات سیاسی موجود جنگ را به‌صورت یک اختلاف سازمان‌دهی شده بین دو دولت، ملت یا دو طرف مسلح در یک دوره مشخص به‌منظور دستیابی به وضعیت پایانی مطلوب از نظر سیاسی یا ایدئولوژیکی تعریف می‌کند. (Ahmad Nizar Hamzeh, 2004: pp70-72)

بر اساس تئوری‌های موجود در زمینه‌ی جنگ مدرن، دسته‌بندی جنگ را می‌توان به جنگ متداول و جنگ غیرمتداول تقسیم نمود. از نظر تاریخی، نظریه‌پردازان جنگ را به‌صورت یک فرآیند تکاملی بررسی کرده که هم بر اساس فناوری و نحوه به‌کارگیری نیروها و هم بر اساس فشارهای اجتماعی تعریف می‌شود. این درک دوگانه از جنگی که هم به صورت یک فرآیند تکاملی و هم به‌صورت فعالیتی با فرم‌های مختلف است، زمینه را برای درک بهتر از جنگ هیبریدی فراهم می‌کند. یک نقطه آغاز مناسب برای تحلیل سیر تکامل، بررسی تئوری نسلی جنگ مدرن است که توسط نظریه پرداز نظامی توماس ایکس. هامس<sup>۱</sup> در کتابی با نام: فلاخن و سنگ: در مورد جنگ در قرن ۲۱، مطرح کرده است. به‌طور کلی مفهوم جنگ نسلی به تغییر شکل فناوری‌های نظامی و اثرات تاکتیکی، استراتژیکی و اجتماعی آن بر وضعیت زمان جنگ می‌پردازد. هامس معتقد است که نسل اول جنگ‌های مدرن در قرن ۱۸ و اوایل قرن ۱۹، بیشتر بین ملت‌ها و دولت‌ها رخ می‌داد و از تاکتیک‌های خط و ستون در جنگ‌های نزدیک استفاده می‌کردند که متکی به مزایای تکنولوژیکی سلاح‌های اتوماتیک و اسلحه‌ها بود. (John Lewis Gaddis, 2004: 9-10, 39-40, 42-43)

<sup>۱</sup> . Thomas X. Hammes

آقای توماس هوبر<sup>۱</sup> نیز در این بحث مفهومی مشارکت داشته و عبارت «جنگ مرکب» را در بحث خود بر روی جنگ‌های شبیه به هیبریدی در کتابی با نام «جنگ مرکب: گره مرگ» به کار برد. (Biddle and Friedman, 2006:22) آقای فرانک هافمن<sup>۲</sup>، تکامل تئوری جنگ را با ارائه نظراتش در مورد جنگ هیبریدی گسترش داد. جنگ هیبریدی در استراتژی سال ۲۰۰۷ ناوگان دریایی آمریکا به‌عنوان یک عبارت نظامی خود را نشان داد که به صورت ترکیب شدن خطرات متداول و غیرمتداول با استفاده از فناوری‌های ساده و مرکب با برنامه‌ریزی و اجرای غیر مرکزی تعریف می‌شد. (Department of the Navy, 2007) کووان این مدل را از نظر جنگ هیبریدی بررسی کرده و معتقد است که فشار جهانی شدن سبب می‌شود که تهدیدات هیبریدی بالقوه بتوانند با استفاده از اقتصاد جهانی و تکرر فناوری‌های اطلاعاتی به ظرفیت‌های نظامی متداولی که به‌طور معمول در نزدیکی‌های میانه این طیف قرار دارند، دسترسی پیدا کنند. به‌عنوان مثال سیستم‌های دفاع هوایی مانند آرپی‌چی، نازجک انداز و موشک ضدتانک کورنه در جنگ ۲۰۰۶ در برابر نیروهای دفاعی رژیم صهیونیستی در اختیار حزب‌الله بودند. (Matthews, 2008:1-96) کلنل دانیل لاسیکا<sup>۳</sup> در نوشته خود با نام: «الزامات استراتژیک جنگ هیبریدی، نظریه‌ی پیروزی»، به این نکته اشاره می‌کند که نیروی هیبریدی تلاش می‌کند تا از موفقیت تاکتیکی داخلی و جمع‌آوری اطلاعات دشمن استفاده کرده تا بتواند به شکلی سنجیده و دقیق از حوزه‌های شناختی و روحی در جنگ بهره‌بردارد. (Daniel, Lasica, 2009:62) به این ترتیب، کلنل لاسیکا جنگ هیبریدی را یک تاکتیک و در عین حال یک استراتژی حاصل از ترکیب ابزارها و روش‌های متداول، غیرمتداول، مجرمانه و تروریستی می‌داند. بنابراین یک نیروی هیبریدی می‌تواند تمام سطوح جنگ را در بر گرفته و در سطوح استراتژیکی و تاکتیکی با روشی‌هایی سریع‌تر از نیروهای متداول عمل کرده و شتاب عمل بیشتری داشته باشد. در این مدل نظری، نتیجه تاکتیکی هر چه باشد، نیروی هیبریدی همیشه یک امتیاز استراتژیک برتر در برابر نیروهای متداول خواهد داشت.

---

<sup>1</sup> . Thomas Huber

<sup>2</sup> . Frank Hoffman

<sup>3</sup> . Daniel Lassika

## تحلیل محتوایی

### اصول هفت گانه جنگ ترکیبی

جنگ‌های ترکیبی آن دسته از جنگ‌هایی هستند که نیروهای منظم و نامنظم قابل توجهی به‌طور همزمان تحت فرماندهی رزم می‌کنند. توانایی بهره‌برداری از مزیت‌های هر دو نیرو و افزایش تهدیدی که هریک از نیروها بر دشمن اعمال می‌کند مکمل یکدیگر در جنگ‌های ترکیبی هستند. نیروهای نامنظم به مناطق آسیب‌پذیر حمله می‌کنند و موجب متفرق شدن نیروهای منظم تائینی دشمن می‌شوند و نیروهای منظم باعث می‌شوند دشمن بر روی پدافند تمرکز کند و یا هنگام عملیات‌های مهم پدافندی نیروی لازم را در اختیار داشته باشد. (هیوبر: ۱۹۹۶، ۱۱۳)

در این بخش از ادبیات سعی شده تا ضمن عنوان اصول جنگ ترکیبی هر کدام از این اصول با مصداق‌های عینی عنوان تا شرایط را برای درک بهتر خواننده ایجاد نماید.

اولین اصل از جنگ هیبریدی این است که ترکیب ظرفیت‌ها و اثرات نیروی هیبریدی، در زمینه‌ی خاص مربوط به آن نیرو، منحصربه‌فرد باشد. این زمینه شامل زمینه‌های زمانی، جغرافیایی، اجتماعی، فرهنگی و تاریخی بوده که در آن زمینه جنگ رخ داده است. حزب‌الله لبنان به‌طور دقیقی در این چنین زمینه‌ی ویژه‌ای قرار دارد. حکومت مرکزی ضعیف و وجود چندین خط قدرت در داخل کشور لبنان، به حزب‌الله لبنان این اجازه را داده که به‌راحتی تشکیل شده و ماهیت نظامی خود را با آزادی عمل گسترش دهد. لبنان نه تنها شامل ترکیب جمعیتی و فرهنگی مختلط غربی و شرقی است، بلکه در کمان تراکم جمعیتی مسلمانان شیعه قرار گرفته که از لبنان به‌سوی سوریه، عراق، ایران و بحرین ادامه می‌یابد و به آن "هلال شیعی" نیز می‌گویند. (Ibid, 2006: pp15-18) "هلال شیعی" نشان‌دهنده جمعیت مسلمان شیعه داخل لبنان است که یک‌پایه حمایتی مستحکم برای حزب‌الله لبنان ایجاد کرده و درعین حال باعث حمایت حامیان خارجی، یعنی سوریه و ایران، می‌شود. به‌علاوه، ایدئولوژی حزب‌الله لبنان تمام لبنانیان موجود در سراسر جهان را به حمایت از این سازمان علاقه‌مند کرده است. (Amos and Issacharoff, 2008: 76-121)

اصل دوم از جنگ هیبریدی بیان می‌کند که یک ایدئولوژی خاص در نیروی هیبریدی وجود دارد که باعث ایجاد یک گفتمان داخلی برای سازمان می‌شود. این ایدئولوژی ارتباط نزدیکی با زمینه استراتژیک داشته و پایه در هویت اجتماعی-فرهنگی و مذهبی نیروی هیبریدی دارد. گفتمان حاصل شده باعث می‌گردد قوانین موجود در زمینه‌ی استراتژیک به صورت مجدد



تعریف شوند. حزب‌الله لبنان ایدئولوژی انقلاب اسلامی را داشته که ریشه در ماهیت این گروهک به‌عنوان یک گروهک ضد رژیم صهیونیستی و به‌عنوان یک گروه شیعه در داخل لبنان دارد. این گفتمان سبب ایجاد روابط حمایتی داخلی و خارجی شده و باعث تسهیل رشد آن و کنترل نیازهای حزب‌الله لبنان به‌عنوان بازیگر غیردولتی غالب در لبنان می‌شود.

سومین اصل جنگ هیبریدی، این است که نیروی هیبریدی حس می‌کند که دشمنان قصد به خطر انداختن وجود آن‌را دارند. این خطر باعث می‌شود که نیروی هیبریدی دست از اقدامات نظامی متداول بردارد تا بتواند راه‌هایی برای بقای طولانی‌تر بیابد. در مورد حزب‌الله لبنان، رژیم صهیونیستی اقدامات نظامی و تصرف زیادی را در سال ۱۹۴۸ در جنگ اعراب با رژیم صهیونیستی انجام داده و چندین روستای مرزی جنوبی لبنان را به اشغال درآورده بود. (Daniel Isaac Helmer, 2007:85) سپس در سال ۱۹۷۸ به جنوب لبنان حمله و محدوده جنوبی رودخانه لیتانی را اشغال کرد. (Ibid, 2006:64) در سال ۱۹۸۲، یک ارتش بزرگ از نیروی زمینی رژیم صهیونیستی وارد بخش‌های شرقی بیروت، پایتخت لبنان شد. (Amos and Issacharoff, 2008:76-121) با توجه به اقدامات تاریخی رژیم صهیونیستی و اظهار نظرهای سیاسی رژیم صهیونیستی، مردم لبنان و حزب‌الله لبنان، رژیم صهیونیستی را یک خطر برای وجود خود می‌دانستند. در واقع، حزب‌الله لبنان در نطق‌های عمومی پرشور خود از این مسئله استفاده می‌کند. (<http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/35833.htm>) درک کردن این خطر باعث می‌شود حزب‌الله لبنان بتواند از هر روش ممکن برای دفاع از خود استفاده کند که این روش‌ها شامل روش‌های متداول و غیرمتداول هستند. یک نتیجه دیگر این مسئله این می‌شود که مردم لبنان که پایگاه حمایتی فعالی برای حزب‌الله لبنان هستند به‌صورت ضمنی از فعالیت‌های غیرمتداول این سازمان حمایت کنند.

اصل چهارم بیان می‌کند که جنگ هیبریدی زمانی رخ می‌دهد که یک اختلاف ظرفیت در نیروی هیبریدی و دشمنان بالقوه او وجود داشته باشد. نیروی هیبریدی ظرفیت نظامی متداول کمتری نسبت به دشمن خود دارد و به همین دلیل به دنبال راهی است تا این تفاوت را جبران کند. در مورد حزب‌الله لبنان و رژیم صهیونیستی، این اختلاف کاملاً واضح بود. رژیم صهیونیستی نه‌تنها یک مجموعه صنعتی نظامی داخلی بزرگ، بلکه هم پیمانی نزدیکی با مجتمع‌های صنعتی نظامی آمریکا و اروپا دارد و به همین دلیل می‌تواند یک ارتش متداول به نسبت بزرگ در اختیار داشته باشد. (Matthews, 2008:12,47-56) حزب‌الله لبنان یک نیروی گروهکی فاقد عمومیت است که بیشتر نیروی نظامی خود را از خارج از کشور تأمین می‌کند و

متکی به استفاده از روش‌های غیرمتداول برای ایجاد اثرات نظامی است. (Amos and Issacharoff, 2008:47)

اصل پنجم می‌گوید که نیروی هیبریدی شامل اجزای متداول و غیرمتداول است. این اجزا معمولاً یک فناوری نظامی پذیرفته‌شده و فناوری غیرنظامی از نوع چریکی و کاربرد آن‌ها را شامل می‌شوند. این ظرفیت‌های ترکیبی باعث ایجاد یک امتیاز غیرمتقارن برای نیروی هیبریدی می‌شود. اگر نیروهای درگیر جنگ سال ۲۰۰۶ را مقایسه کنیم، رژیم صهیونیستی ارتشی است که دارای تانک‌های جنگی نظیر سابرا مارک ۱ و مرکاوا مارک ۴، نفربرهای زرهی مانند نامر، وسایل نقلیه پیاده نظام مانند وسیله نقلیه زرهی گولان، سیستم‌های توپخانه خود کشی و کششی به وسیله یدک‌کش مانند لاروم و شولف و انواع مختلف از پهبادهای بدون سرنشین است. (Mellies, 2009:146) به علاوه، رژیم صهیونیستی چندین جنگنده هوایی مانند کفیر و اف ۱۶ ای، پلتفرم‌های بال چرخنده و ناوهای دفاع ساحلی را داراست. (Ibid, 2006:97) اما حزب‌الله لبنان از انواع سلاح‌های کوچک، ضدتانک، سیستم‌های ضد هوایی، سیستم‌های تسلیحاتی ضد ناو، و پلتفرم‌های راکت و موشکی استفاده می‌کند. (Amos and Issacharoff, 2008:76-121)

این اجزا با همدیگر ترکیبی از گروهک‌های غیرمتداول و رزمنده‌های متداول را در یک ساختار ترکیبی سلولی/سلسله مراتبی ایجاد می‌کنند. جنگجویان متداول قابلیت استفاده پیشرفته از سیستم‌های تسلیحاتی را دارند که مثالی از آن در پرتاب ۳۷۰۹ موشک به شمال سرزمین‌های اشغالی مشاهده شد که به ۹۰۱ شهر و روستا در طول اختلاف ۳۴ روزه برخورد کردند. (Matthews, 2008:96) واحدهای گروهکی غیرمتداول از دستگاه‌های مواد منفجره دست‌ساز استفاده کرده و قابلیت این را دارند که حملات گروهی به نسبت هم‌زمانی را انجام دهند. (Helmer, 2007:85) نیروهای هیبریدی در تلاش برای استفاده از عملیات‌هایی از نوع دفاعی هستند. این ششمین اصل از جنگ هیبریدی است. نیروی هیبریدی تلاش می‌کند تا از وجود خود دفاع کرده و این استراتژی عمومی در عملیات‌های دفاعی است. این عملیات‌ها به طور معمول شامل یک جزء هجومی هستند، اما تمایل اصلی در آن‌ها دفاعی است. در جنگ سال ۲۰۰۶ بین حزب‌الله لبنان و رژیم صهیونیستی، حزب‌الله لبنان از موقعیت‌های جنگی آماده‌شده مانند خاک‌ریزهای مستحکم شده، به جنگ می‌پرداختند که در عمق جنوب لبنان در نظر گرفته‌شده بودند. (Ibid, 2006:47) از این موقعیت دفاعی، حزب‌الله لبنان چندین حمله راکتی و حملات گروهی به نیروهای زمینی رژیم صهیونیستی انجام داد. به این ترتیب عملیات‌ها در پی

بقای نیروهای حزب‌الله لبنان یا محافظت از شبکه‌های حمایتی محلی آن‌ها بود. لازم به ذکر است که اگرچه حزب‌الله لبنان تلاش می‌کرد از چندین روستا دفاع کند، اما تا پای جان دفاع را ادامه نمی‌داد. بلکه به‌منظور بقا و ادامه جنگ در آینده، حاضر بودند دفاع را رها کنند. (Matthews, 2008: 33-39) به‌طور کلی، تمام حملات زمینی زمانی رخ دادند که نیروهای دفاعی رژیم صهیونیستی وارد مناطق تحت تصرف رزمندگان حزب‌الله لبنان می‌شدند. (Ibid, 2006: 33-39) حملات راکتی ماهیت هجومی داشتند. اما هدف آن‌ها به‌صورت ضد حمله به نیروهای رژیم صهیونیستی در مناطق تحت اختلاف مثل مزارع شعبا یا ارتفاعات جولان بود و به‌این ترتیب به‌طور کلی می‌توان گفت که عملیات‌ها دفاعی بودند. حزب‌الله لبنان در جنگ سال ۲۰۰۶ از تاکتیک فرسایش استفاده می‌کرد و این تاکتیک مطابق با تئوری جنگ هیبریدی پیشنهادی می‌باشد.

اصل هفتم ذکر می‌کند که تاکتیک فرسایشی توسط نیروهای هیبریدی استفاده می‌شود. این تاکتیک هم در حوزه فیزیکی و هم در حوزه غیرفیزیکی خود را نشان می‌دهد تا نیروهای دشمن و تمایل دشمن برای استفاده از نیروها را فرسایش دهد. در مورد حزب‌الله لبنان نیز، ظهور فیزیکی تاکتیک فرسایش با استفاده از مین و مین‌های دست‌ساز، استفاده از تاکتیک‌های شلیک غیرمستقیم - موشک‌ها، راکت‌ها و خمپاره‌ها و استفاده از تله‌های زمینی ضدتانک/ضد پرسنل بود. (Mellies, 2009: 121) هیچ‌کدام از این تکنیک‌ها به‌صورت یک اقدام زمینی تأثیرگذار برنامه‌ریزی یا اجرا نمی‌شدند. بلکه در سر فرصت و به‌منظور ایجاد فرسایش در دشمن اجرا می‌شدند. به‌این ترتیب، غیر از حملات گاه و بی‌گاه گروهی که چند جهتی بودند، مانند حمله در طول مرز جنوبی لبنان - در بقیه موارد حمله آن‌چنان شدیدی انجام نمی‌داد. (Ibid, 2006: 87) علاوه بر این از جنبه شناختی تاکتیک فرسایشی نیز، می‌توان به گروگان‌گیری دو سرباز نیروهای دفاعی رژیم صهیونیستی در ابتدا جنگ، خطر انفجارهای انتحاری، بمباران مکرر جمعیت‌های شهروندی رژیم صهیونیستی و استفاده سریع از رسانه به‌منظور اجرای عملیات‌های استراتژیک اثرگذار اطلاعاتی، اشاره کرد. (Helmer, 2007: 85) در این مورد، تاکتیک‌های فرسایشی، علاوه بر موارد بالا باعث ایجاد شکاف در بین منطق نیروهای متداول رژیم صهیونیستی شد و باعث به‌درازا کشیدن جنگ به نفع حزب‌الله لبنان شد.

## توان رزمی

کلیه ابزارها و نیروهای نیروی منهدم‌کننده که یک واحد نظامی می‌تواند در برابر حریف در یک‌زمان مشخص به‌کار گیرد. (همتی، ۱۳۸۶: ۲۶۷) توان رزمی عبارت است از نیرو با قدرتی که یک یگان نظامی در اجرای مأموریت و انهدام دشمن از آن استفاده می‌کند و به‌بیان‌دیگر کلیه امکانات موجود و کاربرد صحیح آن‌ها در اجرای مأموریت محوله را توان رزمی گویند. توان رزمی، ترکیبی از عوامل محسوس یا فیزیکی، عوامل نامحسوس یا غیر فیزیکی و عوامل برترساز می‌باشد که ترکیب و تلفیق صحیح آن‌ها با یکدیگر می‌تواند باعث پیروزی در عملیات گردد. (همان، ۱۱۸)

عوامل فیزیکی توان رزمی: قابلیت و توانایی فیزیکی که موجب ارتقای کیفیت رزمی یگان‌های نظامی می‌شود، عبارت‌اند از: یگان‌های رزمایشی، آتش‌های سازمانی یا غیرسازمانی، سایر عناصر پشتیبانی رزمی و پشتیبانی خدمات رزمی. (نوروزی، ۱۳۸۵: ۴۹۱) چنانچه بتوانیم عوامل فیزیکی توان رزمی دشمن را کاهش دهیم خودبه‌خود توان رزمی خود را افزایش داده‌ایم. عوامل غیرفیزیکی توان رزمی: قابلیت و توانایی غیرفیزیکی که موجب ارتقای کیفیت رزمی یگان‌های نظامی می‌شود، عبارت‌اند از: رهبری، سازمان، ایمان و اعتقاد، انگیزه، انضباط، آموزش، حمیت قسمتی روحیه، سنن و آداب ملی و سایر مسائل مشابه که در درازمدت کسب گردیده‌اند. (همان) عوامل برترساز توان رزمی: عبارت‌اند از کنترل و هماهنگی، آسیب‌پذیری و قبول خطر، عملیات اطلاعاتی، عملیات پوشش و فریب تاکتیکی، عملیات سد و ممانعت و محروم کردن، عملیات روانی و عملیات جنگ‌های الکترونیکی. (همان، ۴۹۰) هرچند که با در نظر گرفتن عوامل فیزیکی و عوامل غیر فیزیکی دو یگان خودی و دشمن، توان رزمی نسبی آن‌ها مشخص می‌گردد. لیکن عوامل دیگری وجود دارند که با توجه به آن‌ها در مقایسه نیروها از لحاظ کمیت اثر مطلوب داشته که به آن‌ها عوامل برتر ساز توان رزمی گویند. به‌عبارت‌دیگر عوامل برتر ساز توان رزمی عواملی هستند که مقدرات یگان‌های مانوری را برای انجام مأموریت محموله افزایش می‌دهند. (همتی، ۱۳۸۶: ۱۱۹)

توان رزمی نسبی: قدرتی است نسبی که نسبت به توان رزمی دشمن سنجیده می‌شود. (رستمی، ۱۳۷۸: ۲۹۱) بر مبنای تجزیه و تحلیل اطلاعاتی که از وضعیت دشمن و خودی درباره‌ی توان رزمی نسبی نتیجه‌گیری شده است، بیان می‌گردد. این نتیجه‌گیری شامل برآورد کلی از رابطه نسبی توان رزمی نیروهای خودی در مقابل نیروهای دشمن و چگونگی کیفیت عوامل آن در هر یک از طرفین بوده و استعداد و آسیب‌پذیری‌ها را نیز شامل می‌گردد. این قسمت از آن‌جا حائز

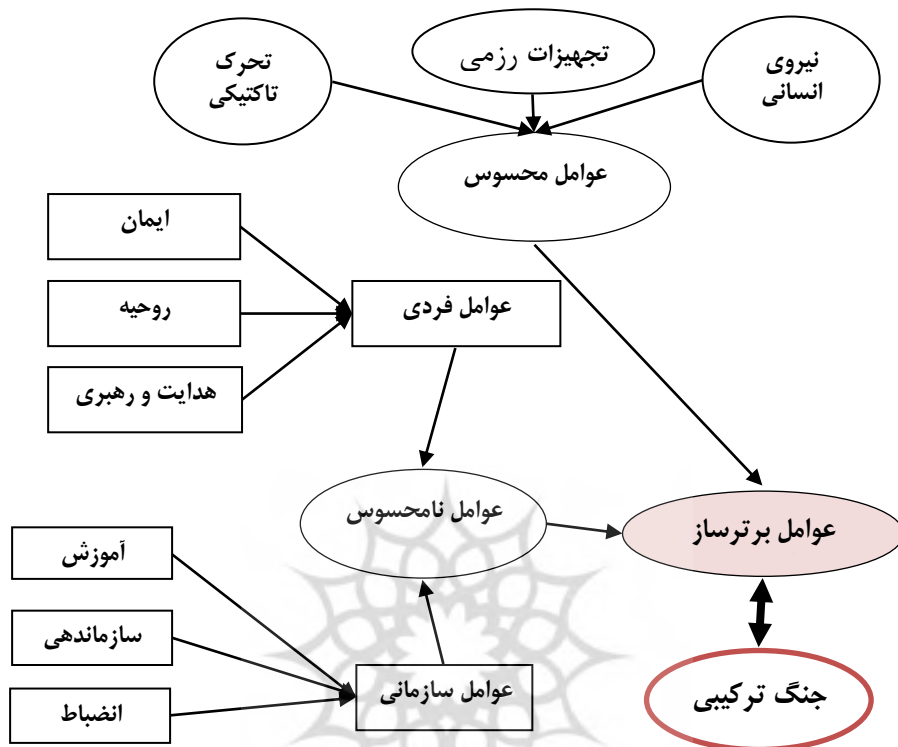
اهمیت است که بیان‌کننده عدم تعادل بین دو طرف به‌طور فاحش بوده و به همین لحاظ برآورد کننده به‌جای این‌که توان خود را معطوف طراحی اقدامات کلیشه‌ای قابل پیش‌بینی از طرف دشمن نماید، به دنبال راه‌های ابتکاری و اقدامات ایده محوری می‌رود تا رعایت اصل «برآورد به طریقی غیرقابل پیش‌بینی» را بنماید.

عوامل اضافی دیگری ممکن است مورد توجه قرار گیرند، پوشش و فریب تاکتیکی، تحرک، کنترل و هماهنگی، زمین، گسترش نیروها، وضع جوی، پشتیبانی لجستیکی، جنگ‌های روانی، هواپیماهای بدون سرنشین، تأمین و جنگ‌های الکترونیکی می‌باشند. این عوامل همیشه در هر وضعیت مؤثر نمی‌باشند، بلکه برای هر وضعیت بایستی عوامل مناسب را تعیین نمود. تجزیه و تحلیل توان رزمی نسبی زمینه کلی برای تنظیم راهنمای کلی پیشنهادی را فراهم ساخته و ممکن است ماهیت اصلی و مشخصات راهنمای کلی پیشنهادی را تعیین نماید. نتایج به‌دست‌آمده همراه با تعیین آن قسمت از راهنمای کلی پیشنهادی که غیرمحمول بوده و بنابراین در نظر گرفته خواهند شد، به‌سرعت در توسعه برآورد کمک خواهند نمود تا برآورد کننده، بررسی بسیار مشروحی در مورد نتایج مبتنی بر تصور کلی از توانایی نسبی نیروهای طرفین را فراهم سازد. (مدرک آموزشی دانش نظامی، ۱۳۹۰: ۱۳۵ و ۱۳۴)

عوامل متافیزیکی و اثر آن بر عملیات: در بحث آمادگی رزمی همواره از عناصر محسوس و فیزیکی به‌عنوان ابزارهای تکمیل آمادگی رزمی و مؤثر در عملیات به میان می‌آید، اما معمولاً موارد غیرقابل رؤیت و متافیزیکی کمتر مورد توجه طراحان و بالأخص فرماندهان در سلسله مراتب فرماندهی قرار می‌گیرد. این بحث که بیشتر متوجه انسان‌ها و نیروی انسانی می‌باشد در مواردی از جنگ‌های تاریخی سرنوشت عملیات و یک تخصص را تغییر داده است؛ بنابراین فرماندهانی موفق خواهند بود که این فاکتور و مؤلفه قدرتمند را رعایت نموده و به سلسله‌مراتب فرماندهان تحت امر انتقال دهند. این عوامل می‌توانند موارد زیر باشند:

سازمان‌دهی صحیح، تأثیر رهبری نظامی، انضباط، آموزش، روحیه، ویژگی‌های فرهنگی (آداب و رسوم)، تعصبات ملی و قومی، حمیت قسمتی، انگیزه و میل، ایمان مطلوب، صبر و بردباری و مقاومت، شجاعت (همتی، درودگر، ۱۳۸۳: ۷۴)

در نمودار زیر چارچوب مفهومی تحقیق به نمایش در آمده است.



نمودار (۱) - مدل و چارچوب مفهومی تحقیق (منبع: محقق ساخته)

نوع، روش و رویکرد تحقیق  
 نوع تحقیق کاربردی و توسعه‌ای و روش تحقیق توصیفی-موردی و زمینه‌ای می‌باشد. رویکرد تحقیق آمیخته با استفاده از داده‌های کمی و کیفی می‌باشد. در این تحقیق جمع‌آوری اطلاعات با روش میدانی و کتابخانه‌ای و با ابزار پرسش‌نامه، کتب و اسناد دست اول صورت می‌گیرد.

#### جامعه آماری و نمونه

در این تحقیق جامعه آماری شامل فرماندهان، مدیران و خبرگان آجا که حداقل دارای ۲۸ سال سابقه خدمت بوده، که با اعمال یک ضریبی در حدود ۱۲۰ نفر لحاظ می‌شوند. برای محاسبه حجم نمونه از جدول مورگان استفاده شده که در حدود ۶۰ نفر می‌شود.

## تجزیه و تحلیل یافته‌ها

الف- عوامل محیطی ادبیات و نظرات خبرگان: ابتدا یافته‌های حاصل از عوامل محیطی و موارد مد نظر خبرگان که مرتبط با موضوع می‌باشد را در قالب ماتریس (SWOT) مورد تحلیل قرار داده که خلاصه‌ی آن به شرح جدول زیر است:

عوامل داخلی عوامل خارجی	قوت	ضعف
توانمندی	بهره‌گیری از نقاط قوت از قبیل رهبری و فرماندهی نظامی همچنین ضرب‌هوشی، تعهد سازمانی، شجاعت، سطح بالای ایمان، خلاقیت و ابتکار، اعتماد به نفس، چالاک‌ی و سطح بالای دانش سربازان، اعتقاد به ارزش‌ها بهره‌گیری از تجارب ارزنده اساتید مجرب و متعهد و ظرفیت‌های علمی و پژوهشی در جهت استفاده از توانمندی‌های مناسب و موجود علمی و پژوهشی کشور در درگیری‌های جنگ ترکیبی	استفاده از حمایت‌های مسئولین اجرایی استفاده از توانمندی‌های علمی و پژوهشی در ساخت شبیه‌سازهای پیشرفته و به‌کارگیری تجهیزات پیشرفته و به‌روز (فناوری‌های نوین) پشتیبانی و حمایت‌های مسئولین از لحاظ آموزش‌های به روز و کارآمد استفاده از توانمندی‌های علمی و پژوهشی کشور در ساخت هواپیماها و تجهیزات مدرنی همچون رادارگریزها در جهت افزایش توانمندی
توانمندی	استفاده از توان علمی و عملی اساتید مجرب در جهت اجرایی نمودن دکترین عملیاتی، تاکتیکی و آموزشی و توانمندی ایجاد قدرت سایبری به عنوان نیروی پنجم و ... اصلاح محتوای آموزشی در یگان‌ها مطابق با آیین‌نامه و قوانین این‌گونه رزم‌ها افزایش تعاملات بین‌المللی استفاده از تجارب ارزنده اساتید مجرب و متعهد و ظرفیت‌های علمی و پژوهشی در جهت متمرکز کردن دانش و تجربیات مراکز علمی و دانشگاهی در طراحی و بومی‌سازی بسیاری از آیین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌ها و ...	کاهش تأثیر تحریم‌های بین‌المللی بر ساخت تجهیزات پروازی در داخل کشور، تا به حد مطلوب رسیدن سورتی‌های پروازی افزایش تعاملات بین‌المللی در اعزام دانشجویان به خارج از کشور جهت شناخت شیوه‌ها و روش‌های مختلف و ادبیات این حوزه اجرایی شدن دکترین عملیاتی، تاکتیکی و آموزشی مطابق با علوم جنگی نوین افزایش تأمین قطعات پر مصرف و تجهیزات مناسب

ب- یافته‌های کیفی ادبیات (نظری و تجربی): در بخش ادبیات پس از انجام مطالعات کتابخانه‌ای و بررسی ادبیات تحقیق توسط محقق همچنین تقارب نظرات خبرگان این حوزه با عوامل محیطی و شرایط حاصل از آن؛ عوامل و مؤلفه‌های مختلفی در نظر گرفته شد که ابتدا در قالب پرسش‌نامه‌ای از خبرگان امر نظرخواهی گردید و دو بُعد محسوس (فیزیکی) و نامحسوس (غیرفیزیکی) و برای هر کدام دو مؤلفه‌ها و شاخص‌های اساسی و مهم در نهایت استخراج شد.

## تجزیه و تحلیل پرسش‌نامه

در انجام تجزیه و تحلیل این تحقیق از نرم‌افزار اس.پی.اس.اس<sup>۱</sup> استفاده شده و پس از نظرسنجی از خبرگان در خصوص آن‌ها، با تجزیه و تحلیل و به‌کارگیری از آزمون مقایسه میانگین تی، مهم‌ترین شاخص‌ها به صورت جدول استخراج و اولویت‌بندی شده که به شرح زیر ارائه می‌گردد. مقدار آلفای کرونباخ برای این پرسش‌نامه برابر ۰/۷۸۹ می‌باشد که نشان‌دهنده پایایی مناسب آن است.

ابعاد نامحسوس (غیرفیزیکی)

اولویت	شاخص	مؤلفه	امتیاز
۱	مورد اعتماد سایر کارکنان	توجه	۰/۱۵۷۵
۲	داشتن تعهد و صداقت در حل مشکلات کارکنان		۰/۱۵۷۴
۳	عدم تبعیض بین کارکنان		۰/۱۵۳۹
۴	شوق داشتن به دانش اندوزی		۰/۱۵۳۰
۵	شکیبا بودن در سختی‌ها		۰/۱۵۱۱
۶	فرو خوردن خشم		۰/۱۴۹۲
۷	داشتن گفتاری نرم و ملایم		۰/۱۴۸۰
۸	داشتن محبوبیت در بین سایر کارکنان		۰/۱۴۷۹
۹	پرهیز از افراط و تفریط		۰/۱۴۱۹
۱۰	رجوع کردن به خدا در تمام کارها		۰/۱۴۰۹
۱۱	عدم تحقیر زیردستان		۰/۱۳۹۳
۱۲	جنگیدن در راه خدا و داشتن شوق شهادت		۰/۱۳۷۷
۱	ثابت قدم و راسخ بودن در انجام وظایف	روحیه	۰/۰۸۳۱
۲	مناسب بودن امکانات رفاهی در پادگان محل اشتغال		۰/۰۷۷۴
۳	مناسب بودن وضعیت اسکان کارکنان و خانواده آنان		۰/۰۷۷۴
۴	اعتماد به فرماندهان ارشد		۰/۰۷۷۴
۵	اطاعت فوری فرامین و دستورات افراد مافوق		۰/۰۷۷۱
۶	مناسب بودن مراقبت‌های درمانی در پادگان محل خدمت		۰/۰۷۵۸
۷	مناسب بودن امکانات رفاهی در مکان مأموریت		۰/۰۷۵۳
۸	رضایت از میزان حقوق و درآمد شغلی		۰/۰۷۴۵
۹	کمی موارد شکوه و گلایه		۰/۰۷۳۷
۱۰	پیروی مشتاقانه کارکنان از نظم و پذیرش مأموریت		۰/۰۷۳۶
۱۱	اعتماد به فرماندهان مستقیم		۰/۰۷۱۷

<sup>۱</sup>. SPSS19



۱۲	مشاهده علایم شکوه و اقتدار نظامی در یگان		./۰۷۱۴
۱۳	درصد بالای داوطلبان برای پذیرش مأموریت		./۰۷۱۲
۱۴	مناسب بودن جنگ افزارها با فناوری روز		./۰۷۰۳
۱۵	وجود انضباط اجتماعی در یگان		./۰۶۸۷
۱۶	داشتن نیروهای متخصص و توجه فرماندهان به این امر		./۰۶۸۷
۱۷	ایمان داشتن به فرماندهان در وضعیت‌های بحرانی		./۰۶۸۵
۱۸	اعتماد به جنگ افزارهای موجود		./۰۶۷۷
۱۹	وجود روح صمیمیت و انجام کار دسته جمعی		./۰۶۶۹
۲۰	مناسب بودن هدایت و رهبری یگان		./۰۶۶۴
۲۱	وجود ایمان و باور به توانایی‌ها و مهارت‌های فردی در کارکنان		./۰۷۶۳
۲۲	احساس سهیم بودن در ثمره کار گروهی		./۰۶۴۵
۲۳	وجود روحیه رزمی و عملکرد مناسب یگانی		./۰۶۳۰
۲۴	وفاداری نسبت به دیگر اعضا گروه		./۰۶۰۱
۱	بالاتر بودن توانایی و استعداد فرماندهان و سرپرستان در ارائه آموزش نسبت به سایر کارکنان یگان	آموزش	./۱۲۵۲
۲	اجرای صحیح رزمایش ناهمتر از در سطح گردان		./۱۲۳۸
۳	اجرای صحیح اصول پدافند در رزمگاه در رزمایش گردان		./۱۲۳۸
۴	اجرای به موقع دوره‌های آموزشی (طولی و عرضی) برای کارکنان یگان		./۱۲۳۶
۵	اخذ ۷۵٪ نمره مبناء در تیراندازی سلاح‌های سبک سازمانی (مجموعه نمرات یگانی)		./۱۲۱۶
۶	اخذ ۷۵٪ نمره مبناء در تیراندازی سلاح‌های متوسط سازمانی (مجموعه نمرات یگانی)		./۱۱۷۹
۷	اجرای صحیح اصول آفند در رزم کلاسیک در رزمایش گردان		./۱۱۶۲
۸	اجرای صحیح اصول پدافند در رزم کلاسیک در رزمایش گردان		./۱۱۴۸
۹	اجرای صحیح اصول آفند در رزم ناهمتر از در رزمایش گردان		./۱۱۳۲
۱۰	استفاده از روش‌های نوین در آموزش یگانی		./۱۱۱۴
۱۱	اجرای صحیح رزمایش کلاسیک در سطح گردان		./۱۱۱۳
۱۲	توجه به اهمیت آموزش از سوی تمامی کارکنان (آموزش دهندگان و آموزش گیرندگان)		./۱۰۲۱
۱۳	اخذ ۷۵٪ نمره مبناء در تیراندازی سلاح‌های سنگین سازمانی (مجموعه نمرات یگانی)		./۱۲۵۲
۱۴	آموزش یگانی مبتنی بر عمل است		./۱۲۳۸
۱۵	اجرای صحیح اصول حرکت به عقب در رزم کلاسیک در رزمایش گردان		./۱۲۳۸
۱	اجرایی شدن سامانه‌های نظارتی برای پیشگیری از تخلفات در یگان (مانند اجرای کلاس‌های آگاه‌سازی، استفاده از دوربین‌های مدار بسته، به کارگماری نگهبان در محل‌های مناسب و ...)	ف.ت.ف.	./۰۱۷۲
۲	حضور مستمر فرماندهان، مسئولان و کارکنان در محل خدمتی		./۰۱۷۲

۳	رعایت الگوهای اسلامی و انسانی فرماندهان و سرپرستان در رفتار و گفتار خود با زیردستان		./۰۱۷۱
۴	همسان بودن وضعیت ظاهری کارکنان با دستورالعمل و آیین نامه‌های انضباطی و ابلاغی		./۰۱۶۶
۵	تجلی آثار صداقت، همدلی، برادری، فضای محبت، احترام متقابل و رعایت حقوق دیگران در سطح یگان‌های تابعه و در رفتار کارکنان		./۰۱۶۵
۶	اجرای به موقع دستورات داده شده از رده بالاتر		./۰۱۶۱
۷	فرماندهان و سرپرستان الویت‌بندی کارهای را به صورت مدون تدوین و عملاً اجرایی نموده‌اند		./۰۱۵۸
۸	دستورات و روش‌های جاری ساده و روشن است (قابل فهم برای تمامی رده‌های کاری)		./۰۱۵۱
۹	دستورات و روش‌های جاری بر اساس قوانین و دستورالعمل‌های رده بالاتر است		./۰۱۵۰
۱۰	میزان تخلفات در هر بُعد پایین‌تر از ۲۵٪ آمار موجودی یگان		./۰۱۵۰
۱۱	انجام تشویقات و تنبیهات بر اساس آیین نامه انضباطی		./۰۱۴۴
۱	داشتن قدرت پیش بینی حوادث و پیشاپیش حوادث حرکت نمودن و پیشگیری به‌جای جبران آنها	گ ر ه ن ی	./۰۹۵۹
۲	مسئولیت خواهی از دیگران و خود را مسئول در برابر دیگران دانستن		./۰۸۱۳
۳	دور اندیشی و همت گماردن به هدف‌های عالی‌تر		./۰۸۸۹
۴	داشتن روحیه پویایی و ابتکار مداوم و ایجاد تغییرات مناسب در قسمت		./۰۸۸۷
۵	خستگی ناپذیری و مقاومت در ادامه کار و وظایف		./۰۸۸۱
۶	درگیر شدن با مشکلات و ناملايمات		./۰۸۸۱
۷	توانایی تقسیم کار و تنظیم امور یگان		./۰۸۸۱
۸	داشتن قدرت سازندگی و خلاقیت		./۰۸۷۷
۹	احترام به فکر و رأی زیر مجموعه و مشورت نمودن در امور		./۰۸۷۳
۱۰	اصلاح خطاها و لغزش‌های کارکنان و فرماندهان رده‌های پایین‌تر		./۰۸۶۹
۱۱	اسیر مشکلات روزمره نبودن		./۰۸۵۵
۱۲	خودداری از عجله و میانه روی در اقدام به کارها براساس دقت		./۰۸۵۵
۱۳	وجود وقار و هیبت نه تکبر در ظاهر		./۰۸۴۹
۱۴	شناخت دقیق فرماندهان و کارکنان زیر مجموعه		./۰۸۴۵
۱۵	کم توقعی و اکتفا به حداقل در انجام وظایف		./۰۸۰۵
۱۶	انعطاف‌پذیری در برابر حوادث غیر قابل علاج		./۰۷۷۹
۱۷	انتصاب زیر مجموعه بر پایه صلاحیت و کاردانی و تقوا		./۰۷۷۹
۱۸	اجتناب از مهمل گویی و سخنان لغو و بی‌پهلو		./۰۷۶۷
۱۹	تواضع عاقلانه نه خواری و چاپلوسی در برابر مافوق		./۰۷۰۸

		توان رزمی
۱	روش بودن اختیارات فرماندهان و کارکنان در رزم ناهمتراز	./۰۱۶۲
۲	تقسیم کار در بین یگانها بر اساس مأموریت واگذاری	./۰۱۶۱
۳	تلاش عملی برای بهبود ساختار سازمانی (مکاتبات در مورد کاهش یا افزایش جزییات جداول سازمان و تجهیزات با توجه به شرایط محیط بیرونی)	./۰۱۵۹
۴	توانایی تغییر سازمان در نبرد ناهمتراز در کوتاه‌ترین زمان	./۰۱۵۹
۵	توانایی و اجرای عملی تشکیل تیم رزمی (گروهانی) متناسب با محیط و دشمن	./۰۱۵۷
۶	توانایی و اجرای عملی تشکیل گروه رزمی (گردانی) متناسب با محیط و دشمن	./۰۱۵۶
۷	تقسیم کار بین کارکنان بر اساس توانایی و استعداد آنان	./۰۱۵۵
۸	توانایی عکس‌العمل به موقع در شرایط عادی و بحرانی (معیار پایین بودن میزان خطاها و حوادث)	./۰۱۵۲
۹	رعایت اصول و قواعد تفویض اختیار مانند دادن اختیار به کارکنان لایق و دادن	./۰۱۴۹
۱۰	توانایی عکس‌العمل در هنگام بروز رویدادها در آینده (شناخت محیط آینده- داشتن طرح و برنامه).	./۰۱۴۸
۱۱	تبیین سلسله مراتب فرماندهی برای کارکنان در رزم کلاسیک	./۰۱۳۵

## ابعاد محسوس (فیزیکی)

اولویت	شاخص	مؤلفه	امتیاز
۱	متناسب بودن مانور انتخابی با نوع عملیات در جنگ ترکیبی	مانور	۰۱۴۰
۲	داشتن توانایی فرماندهان یگان عمل کننده در ترکیب انواع عملیات (آفندی، پدافندی و غیره)		./۰۱۳۹
۳	داشتن توانایی فرماندهان یگان عمل کننده در ترکیب جنگ افزارها و نیروها را برای تسلط بر دشمن		./۰۱۳۷
۴	داشتن توانایی و قدرت خلاقیت فرماندهان یگان عمل کننده در گمراه نمودن دشمن		./۰۱۳۶
۵	متناسب بودن مانور انتخابی با توجه به نوع یگان		./۰۱۳۶
۶	داشتن قدرت اجرا مانور انتخابی با توجه به ویژگی‌های مادی و معنوی (در نظر داشتن تمام ابعاد)		./۰۱۳۴
۷	داشتن توانایی فرماندهان یگان عمل کننده در ترکیب سرعت‌ها و سمت‌ها		./۰۱۳۴
۸	مد نظر داشتن تمامی جوانب در انتخاب سمت اصلی یا راهبردی از سوی فرماندهان یگان عمل کننده.		./۰۱۳۲
۱	توان مختل نمودن شبکه‌های فرماندهی و کنترل دشمن از سوی فرماندهان یگان‌ها با به کار گیری اصول جنگ الکترونیک	عملیات جنگ الکترونیک	./۰۳۵۷
۲	آشنایی فرماندهان یگان‌ها با نحوه کاربرد سامانه‌های الکترونیکی دشمن		./۰۳۴۶
۳	پیش بینی استفاده از اصول جنگ الکترونیک جهت مختل نمودن، شبکه‌های آمادرسانی، پشتیبانی آتش و... دشمن از سوی فرماندهان و طراحان یگانه		./۰۳۳۸

۱	تهیه اطلاعات دقیق از دشمن و نیروهای مقابل	اطلاعات عملیات	./۰۳۵۸
۲	فعال بودن سامانه جمع آوری اطلاعات در یگان به صورت منظم		./۰۳۴۲
۳	انجام دقیق عملیات حفاظت اطلاعات		./۰۳۳۹
۱	مشهود و منطقی بودن هماهنگی بین عملیات‌های اطلاعاتی، لجستیکی، آتش پشتیبانی و مانور نیروها	هماهنگی و کنترل	./۰۲۶۶
۲	ساده، مختصر و روشن و قابل فهم بودن طرح‌ها تهیه شده برای تمام رده‌های عمل کننده		./۰۲۶۲
۳	برقراری تأمین امنیت مخابراتی در تمامی ابعاد		./۰۲۵۱
۴	قابلیت انعطاف مداوم بین ارتباط و مخابرات یگان		./۰۲۴۳
۱	حضور متخصصان جنگ روانی در یگان	عملیات روانی	./۰۱۴۶
۲	داشتن توان مقابله و خنثی نمودن تبلیغات روانی دشمن از سوی فرماندهان و متخصصان جنگ روانی		./۰۱۴۶
۳	داشتن مهارت و تخصص متخصصان جنگ روانی حاضر در یگان		./۰۱۴۵
۴	متخصصان جنگ روانی در استفاده از اصول تبلیغات و جنگ روانی مهارت لازم را دارند		./۰۱۴۲
۵	فرماندهان و متخصصان جنگ روانی اقدامات و پیش‌بینی‌های لازم جهت خنثی نمودن تبلیغات روانی دشمن را آماده نموده‌اند		./۰۱۴۱
۶	شناخت کافی و کامل از دشمن و جامعه غیر نظامی دشمن از سوی متخصصان جنگ روانی		./۰۱۴۰
۷	متخصصان جنگ روانی یگان، انگیزه‌های فردی و گرایش‌های روانی سربازان دشمن یا نیروی خودی را شناسایی و مدون نموده‌اند		./۰۱۳۷
۱	تهیه طرح‌های فریب برای کمک به تلاش اصلی	پوشش و فریب	./۰۰۹۶
۲	کاربرد نتیجه فریب در غافلگیری راهبردی و تاکتیکی دشمن		./۰۰۹۶
۳	اجرای وانمود به تک به تک به نحوی صحیح		./۰۰۹۵
۴	طرح‌های فریب تهیه شده بر اساس آخرین اطلاعات دشمن و نیز پیش‌بینی دشمن از آینده		./۰۰۹۳
۵	کشف زمینه‌های فریب دشمن از سوی عناصر اطلاعاتی و در اختیار فرمانده قرار دادن آن		./۰۰۹۲
۶	تهیه طرح‌های خلاقانه فریب از سوی عناصر اطلاعاتی و در اختیار فرمانده قرار دادن آنها		./۰۰۹۱
۷	برخوردار بودن طرح‌های فریب تهیه شده از سادگی لازم		./۰۰۸۷
۸	استفاده از روش صحیح اقدامات پوشش جهت حفظ تاسیسات و تجهیزات و مراکز فعالیت یگان		./۰۰۸۷

۹	استفاده از انواع طرح‌های فریب به دستور فرمانده برای گمراه نمودن دشمن در اتخاذ تصمیم		۰۰۸۵/.
۱۰	استفاده از وضعیت‌های روحی و روانی دشمن (شناخت دشمن در همه حال) در اجرای فریب و ارزیابی نتایج آن		۰۰۸۵/.
۱۱	تدوین اقدامات و برنامه‌ریزی‌های لازم برای استفاده از عملیات دود توسط طراحان یگان		۰۰۸۳/.
۱	مد نظر قرار دادن تأثیر زمین در نوع مانور در طرح‌ها	عوامل زمین	۰۲۵۲/.
۲	توجه به تأثیر زمین در به‌کارگیری نوع یگان و مد نظر قرار دادن آن در طرح‌ها		۰۲۴۹/.
۳	جنبه‌های تاکتیکی زمین از قبیل اختفاء و پوشش، دید و تیر، موانع، عوارض حساس و معابر وصولی در تهیه طرح‌ها مد نظر قرار گرفته است		۰۲۴۵/.
۴	توجه به تأثیر زمین در اجرای آتش و مد نظر قرار دادن آن در طرح‌ها		۰۲۲۹/.
۱	تهیه اطلاعات دقیق از دشمن و نیروهای مقابل	اطلاعات عملیات	۰۳۵۸/.
۲	فعال بودن سامانه جمع‌آوری اطلاعات در یگان به صورت منظم		۰۳۴۲/.
۳	انجام دقیق عملیات حفاظت اطلاعات		۰۳۳۹/.
۱	پیش‌بینی و تهیه طرح‌های عملیات سد موانع برای افزایش تلفات دشمن	عملیات سد موانع	۰۴۹۲/.
۲	هماهنگ طرح‌های عملیات سد موانع و محروم سازی دشمن با طرح‌های عملیاتی		۰۴۷۵/.
۱	پیش‌بینی تأثیر جو در اجرای عملیات در شرایط دید کم در تهیه طرح‌ها	عوامل آب و هوا و جو	۰۲۴۷/.
۲	پیش‌بینی تأثیر جو در اجرای عملیات فریب در تهیه طرح‌ها		۰۲۴۱/.
۳	پیش‌بینی تأثیر آب و هوا بر روی افراد یگان در تهیه طرح‌ها		۰۲۳۶/.
۴	پیش‌بینی تأثیر آب و هوا بر روی تجهیزات یگان در تهیه طرح‌ها		۰۲۳۱/.
۱	بهره‌برداری از تحرک و سرعت عمل برای کاهش آسیب‌پذیری در برابر دشمن	فصل آسیب‌پذیری و قبول	۰۲۴۷/.
۲	استفاده از اختفاء و پوشش برای کاهش آسیب‌پذیری در برابر دشمن		۰۲۳۹/.
۳	استفاده از پراکندگی بر حسب مورد برای کاهش آسیب‌پذیری در برابر دشمن		۰۲۳۰/.
۴	اجتناب فرمانده و یا فرماندهان یگان‌ها از قبول خطر غیرلازم برای کاهش آسیب‌پذیری در برابر دشمن		۰۲۲۶/.

### نتیجه‌گیری

در این مقاله در بررسی نقش عوامل برترساز توان رزمی در جنگ ترکیبی با تعیین ابعاد فیزیکی و غیر فیزیکی توان رزمی که در جداول بخش تجزیه و تحلیل یافته‌ها اشاره شد و به‌طور

خلاصه می‌توان به موارد زیر اشاره نمود:

واحدهای ارتش در بسیاری از مواردی جنبه‌ها با سازگاری مداوم، ارائه راه‌حل‌ها، و بهره‌گیری از فرصت‌های عملیاتی به‌عنوان بخشی از یک تلاش ائتلافی متحد، توانسته‌اند به موفقیت برسند. این مسئله حاصل ترکیبی از اقدامات هدفمند و میل باطنی موجود در ساختارهای مختلفی همچون نظامی، اجتماعی است.

بنابراین باید کارایی دکترین کنونی بررسی شود تا ببینیم آیا انعطاف‌پذیری کافی برای شکست دادن تهدیدات هیبریدی و به‌دست آوردن موقعیت برتری نسبی در آن وجود دارد یا خیر. به‌طور مشخص، الگوی کلی برای رویکرد عملیاتی و افزایش توان رزمی جهت برترسازی در جنگ هیبریدی چیست؟ و آیا مدل عملیات‌های یکپارچه زمینی می‌تواند برای ایجاد این چنین توانی ایده‌ال باشد؟ چرا که همان قدری که جنگ برای ارتش هزینه‌بر و مشکل‌ساز است، جهت مقابله با خطرات هیبریدی، نیز نیاز به یک تلاش جدی برای موفقیت خواهد بود. کلیه نتایج حاصله در قالب جدول بند تجزیه و تحلیل به نمایش در آمده است. همچنین همان‌طور که گزارش نهایی کمیسیون وینوگراد نیز به‌درستی اشاره کرده است: "وقتی که در مورد یادگیری حرف می‌زنیم، باید این را هم در نظر بگیریم که، دشمنان ما نیز چیزهای زیادی یاد گرفته‌اند."

### پیشنهادهای

پیشنهاد می‌گردد با عنایت به نتیجه حاصله از تعیین عوامل غیر فیزیکی توان رزمی پیروزی نیروهای مسلح جمهوری اسلامی در جنگ ترکیبی در اداره عقیدتی سیاسی و معاونت تربیت و آموزش نذاجا با هدف ارتقاء سطح بینش و آگاهی کارکنان با همکاری سامانه فرماندهی با طرح‌ریزی برنامه‌های آموزشی و تربیتی در حوزه‌های ولایت مداری و بصیرت و سایر مؤلفه‌های غیرفیزیکی توان رزمی ارائه‌شده در این مقاله در رده‌های مختلف فرماندهی و کارکنان جمعی یگان‌های تابعه جلسات آگاه‌سازی مورد نیاز را برگزار نمایند. همچنین رزمایش‌هایی در سطح گردان برای بکارگیری عوامل محسوس (فیزیکی) و آزمایش آن‌ها برگزار گردد.

### منابع

- قرآن مجید.
- حدیث ولایت (۱۳۸۹) مجموعه رهنمودهای مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) جلد دوم و سوم تهران: سازمان مدارک فرهنگی انقلاب اسلامی، سال ۱۳۸۹.
- آخوندی، مصطفی (۱۳۸۹) «کارکرد معنویت در نبرد نامتقارن از منظر امیر مومنان علی (ع)» مجموعه مقالات نقش معنویت در نبرد ناهم‌تراز، پژوهشکده تحقیقات اسلامی.
- ابراهیمی، مرتضی (۱۳۸۱) عزت و افتخار حسینی، سازمان عقیدتی سیاسی ارتش ج.ا.ا.

- اشکان فر، سید علی، هادیان عبادا... (۱۳۷۳) دفاع مقدس، نیروی زمینی ارتش جمهوری اسلامی ایران در هشت سال جنگ، معاونت طرح و برنامه نزاجا، مدیریت پژوهش و تحقیقات، انتشارات معاونت آموزشی نزاجا، چاپ دوم، بهمن‌ماه.
- تقوی، محمدرضا (۱۳۹۰) «رویکردی نرم برای انتقال فرهنگ ایثار و شهادت» مجموعه مقالات جایگاه مطلوب فرهنگ ایثار و شهادت در نظام تعلیم و تربیت عمومی کشور، اداره کل بنیاد شهید و امور ایثارگران استان فارس.
- جعفری، مجتبی (۱۳۸۴) اطلس نبردهای ماندگار، مرکز پژوهش‌های دفاع مقدس، معاونت عملیات نزاجا، چاپ دوم، زمستان.
- جمالی، علی اصغر و رستمی، محمود (۱۳۸۱) تاریخ نظامی جهان و هنر جنگ، تهران: انتشارات دانشگاه افسری امام علی (ع).
- دستورالعمل شماره ۳۱۱/۱/۱/۱/۱/۱ (ص) س - ۸۸/۰۴/۱۲ قرارگاه مرکزی حضرت خاتم الانبیا (ص) معاونت عملیات.
- رستمی، محمود (۱۳۷۸) فرهنگ واژه‌های نظامی، سماجا، چاپ اول.
- رشید زاده، فتح اله (۱۳۸۳) ویژگی‌های فرماندهان آینده. مجموعه مقالات. تهران: انتشارات آجا.
- عبدی، فریدون (۱۳۸۹) سیری اجمالی بر اندیشه نظامی و نظام حاکم بر حوزه جنگ و دفاع در طول تاریخ ایران، فصلنامه علوم و فنون نظامی، سال هفتم، شماره ۱۷، تابستان.
- عسگری، محمد (۱۳۸۸) «روحیه و جنگ ناهمگون»، ماهنامه اطلاعات راهبردی، سال هفتم شماره ۷۳، خرداد.
- فلاح احمد چالی، حسن (۱۳۸۹) «معنویت، اقتدار و پیروزی در نبردهای متقارن» مجموعه مقالات نقش معنویت در نبرد ناهمتر، پژوهشکده تحقیقات اسلامی سال ۱۳۸۹.
- محمدی، حسین (۱۳۹۲) تدوین راهبرد نزاجا در خصوص ارتقاء عوامل نامحسوس توان رزم، رساله دکترا داعا، ۱۳۹۲.
- مدرک آموزشی دانش نظامی (۱۳۹۰) افسران دانش‌آموختگان شاخه زمینی، شیراز، انتشارات مرکز آموزش پیاده شیراز
- نوروزی، محمدتقی (۱۳۸۵) فرهنگ دفاعی - امنیتی، مرکز مطالعات و پژوهش‌های مدیریت، انتشارات سنا، چاپ اول، تهران، زمستان ۱۳۸۵.

- همتی، خیرا...، درودگر، اسدا... (۱۳۸۳) فرماندهی و مدیریت در تیپ، انتشارات معاونت آموزشی نزا، چاپ اول، بهمن ماه ۱۳۸۳.
- همتی، خیرا... (۱۳۸۶) فرماندهی و مدیریت در گروهان، انتشارات معاونت آموزش نزا، چاپ سوم، شهریور ماه ۱۳۸۶.
- هیوبر، توماس (۱۳۹۴) ترجمه موسسه تحقیقات صنعتی، جنگ ترکیبی: مشکل فاجعه بار، ۱۳۹۴.
- ایسنا، سرویس «فرهنگ حماسه» خبرگزاری دانشجویان ایران، پوردستان، کد خبر ۷۱۴۵۱-۹۱۰۲۰۴۰۱۸۹۲.
- ایکن، خبرگزاری قرآنی ایران، داوود گیاشی راد، ۲۵/۸/۱۳۹۱، کد خبر: ۸۲۵۱۲۹.
- شبستان خبرگزاری، علی مختاری فر، اردبیل، کد خبر ۱۹۳۶۸۶: ۲۱/۸/۱۳۹۱.
- فارس، خبرگزاری: اکبر نیکزاد - جلسه شورای ترویج فرهنگ ایثار و شهادت - استاندار اردبیل. فارس، خبرگزاری: منصور شرفی - ۱۳۹۱۰۸۲۱۰۰۰۹۶۶.
- Ahmad Nizar Hamzeh, In The Path of Hizbullah (Syracuse, NY: The Syracuse University Press, 2004), 44, 46; Daniel Isaac Helmer, Flipside of the COIN: Israel's Lebanese Incursion Between 1982 - 2000 (Fort Leavenworth, KS: Combat Studies Institute Press, 2007), 70-72; Sergio Catignani, Israeli Counter-Insurgency and the Intifadas: Dilemmas of a Conventional Army (London: Routledge, 2008) 190; Augustus Richard Norton, Hezbollah: A Short History (Princeton, NJ: The Princeton University Press, 2007), 136-137; Michael D. Snyder, "Information Strategies Against a Hybrid Threat" in Back to Basics: A Study of the Second Lebanon War and Operation CAST LEAD, ed. Scott C Farquhar (Fort Leavenworth, KS: Combat Studies Institute Press, 2009), 114-115; Matthews, We Were Caught Unprepared, 11, 19, 29, 34.
- Daniel Isaac Helmer, Flipside of the COIN: Israel's Lebanese Incursion Between 1982-2000. (Fort Leavenworth, KS: Combat Studies Institute Press, 2007), 1-85.
- Daniel T. Lasica, Strategic Implications of Hybrid War: A Theory of Victory (master's thesis, School of Advanced Military Studies, 2009), 1-62.
- Greg Myre, "Israel's Wounded Describe Surprisingly Fierce, Well-Organized and Elusive Enemy," New York Times (10 August 2006). Accessed at [www.nytimes.com/2006/08/12/world/middleeast/12soldiers.html](http://www.nytimes.com/2006/08/12/world/middleeast/12soldiers.html) on 10 September 2011.
- Headquarters, Department of the Navy, A Cooperative Strategy for 21st Century Seapower (Washington, DC: Department of the Navy, 2007).
- Hew Strachan, "Making Strategy: Civil-Military Relations After Iraq." Survival 48 (Autumn, 2006): 71; Biddle and Friedman, 22.
- Ibid, The 2006 Lebanon Campaign and the Future of Warfare: Implications for Army and Defense Polic, 2006.



- In the context of the 2006 War, Lebanese Hezbollah (LH) is defeated at the tactical level, arguably losing the majority of its tactical engagements with the IDF, however in a strategic sense LH is seen to have emerged from the conflict as a victor. Although this perception is adroitly put forward by LH information type operations, there is a ring of truth in the sentiment—gaining even IDF agreement as to LH’s strategic victory. Discussions with U.S. and IDF military analysts confirm this finding-although in retrospect, each notes that a type of “mutual” deterrence was effected following the conflict with neither side being willing to unnecessarily return to any type of military confrontation.
- John Lewis Gaddis, *The Landscape of History* (New York: Oxford University Press, 2004), 9-10, 39-40, 42-43.
- Peters, 38; Anthony Cordesman, “The Lessons of the Israeli-Lebanon War.” Center for Strategic & International Studies, 43. Accessed at [www.csis.org](http://www.csis.org) on 2 September 2011.
- Ralph Peters, “Lessons From Lebanon: The New Model Terrorist Army,” *Armed Forces Journal* 114, no. 3 (October 2006): 39; Mellies, 52; Sultan, 53.
- Stephen Biddle and Jeffrey A. Friedman, *The 2006 Lebanon Campaign and the Future of Warfare: Implications for Army and Defense Policy* (Carlisle Barracks, PA: Strategic Studies Institute, 2008), 45, 59.
- To aid in the development of this wide consensus, the case study analyses rely heavily on the direct observations of primary sources, and incorporate foreign sources to minimize American military bias.
  1. [www.csis.org](http://www.csis.org)
  2. [www.nytimes.com](http://www.nytimes.com)
  3. [www.state.gov](http://www.state.gov)